

[https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(1\)-2](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(1)-2)

УДК 330.341.1

ШАБАНОВ Руслан Мустафа Огли

ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія»
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
<https://orcid.org/0009-0000-0535-6282>

ЕКОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУЧАСНИХ ТУРБУЛЕНТНИХ УМОВАХ

Сьогодні екологія займає важливу роль в життєдіяльності більшості сфер. Вочевидь розвиток економіки пов'язаний з екологічними змінами довкілля. За останні роки екологічна система Землі зазнала значного занепаду. Через нераціональне використання природних ресурсів без подальшого відновлення ефективність екосистем порушується. Функціонал екосистем напряму впливає на рівень життя та добробут людей.

Екологічні зміни навколишнього середовища здебільшого спричинені унаслідок стрімкого розвитку економіки в більшості країн світу. Потреби населення з кожним роком зростають, а кількість природних благ зменшується, тому зараз важливо налагодити взаємозв'язок соціального, економічного та природного середовища.

Метою статті є проведення аналізу рівня екологічного розвитку вітчизняного підприємництва та перспективи його розвитку в сучасних турбулентних умовах.

У сучасних умовах глобальних екологічних викликів українські підприємства дедалі більше усвідомлюють важливість переходу до сталого розвитку. Екологічний розвиток підприємств — це не лише вимога часу, а й стратегічна необхідність, що передбачає системне вдосконалення господарської діяльності з урахуванням екологічних факторів. Основна мета цього процесу — гармонійне поєднання економічного зростання з мінімальним негативним впливом на довкілля. Важливу роль у цьому відіграє екологічне підприємництво, яке охоплює як виробництво екологічно чистої продукції, так і впровадження ресурсозберігаючих технологій, використання вторинної сировини, розвиток органічного землеробства та альтернативної енергетики.

У межах державної політики важливу функцію виконує екологічний контроль, що спрямований на забезпечення дотримання законодавчих норм і стимулювання природоохоронної відповідальності бізнесу. Ефективність контролю залежить від гармонійного поєднання законодавчих, економічних, адміністративних та організаційних інструментів. Зокрема, законодавча база регламентує вимоги до екологічної діяльності, економічні важелі — формують систему стимулів і санкцій, адміністративні — забезпечують примусове виконання норм, а організаційні — створюють умови для взаємодії між державою, бізнесом і громадськістю. Разом вони формують систему, яка дозволяє забезпечити не лише контроль, а й розвиток екологічної відповідальності підприємств.

Водночас, попри наявність нормативної бази та інструментів контролю, сучасний стан екологічного підприємництва в Україні залишається неоднозначним. Суттєвими бар'єрами є брак фінансування, застарілі технології, низький рівень екологічної свідомості підприємців та недостатня підтримка з боку держави. Тому перспективи розвитку екологічного підприємництва напряму залежать від посилення державної політики, інвестування в інновації, а також формування культури сталого розвитку як серед підприємств, так і серед споживачів. В умовах євроінтеграції, активізація екологічного підприємництва може стати не лише засобом охорони довкілля, а й конкурентною перевагою на міжнародному ринку.

Таким чином, екологічний розвиток підприємств в Україні є ключовим чинником сталого зростання економіки та збереження навколишнього середовища. Для його ефективної реалізації необхідні не лише контрольні та законодавчі механізми, а й активна участь бізнесу, інвестиції в екотехнології та формування екологічної культури. Лише за умови комплексного підходу екологічне підприємництво стане реальною конкурентною перевагою України на світовій арені.

Ключові слова: екологія, розвиток, вітчизняні підприємства, сучасні умови, турбулентність

SHABANOV Ruslan Mustafa Ogly

National Research Institute «Ukrainian Engineering Pedagogical Academy»
V. N. Karazin Kharkiv National University

ECOLOGICAL DEVELOPMENT OF DOMESTIC ENTREPRENEURSHIP IN MODERN TURBULENT CONDITIONS

Today, ecology plays an important role in the life of most spheres. Obviously, economic development is associated with environmental changes. In recent years, the Earth's ecological system has undergone a significant decline. Due to the unsustainable use of natural resources without further restoration, the efficiency of ecosystems is being impaired. The functionality of ecosystems has a direct impact on people's living standards and well-being.

Environmental changes are mostly caused by the rapid economic development in most countries of the world. The needs of the population are growing every year, and the amount of natural resources is decreasing, so it is important to establish the relationship between the social, economic and natural environments.

Ukraine, like many other countries, faces the need to combine economic growth and environmental protection. Therefore, the analysis of the environmental development of domestic business is extremely important for understanding current trends, identifying problematic aspects and developing effective strategies for sustainable development.

In the current context of global environmental challenges, Ukrainian enterprises are increasingly realizing the importance of transition to sustainable development. The environmental development of enterprises is not only a requirement of the times, but also a strategic necessity, which implies a systematic improvement of economic activity taking into account environmental factors. The main goal of this process is to harmonize economic growth with minimal negative impact on the environment. Ecological entrepreneurship plays an important role in this process, covering both the production of environmentally friendly products and the introduction of resource-saving technologies, the use of recycled materials, the development of organic farming and alternative energy.

Environmental control plays an important role in the government's policy, as it is aimed at ensuring compliance with legal regulations and promoting environmental responsibility of businesses. The effectiveness of control depends on a harmonious combination of legislative, economic, administrative and organizational instruments. In particular, the legislative framework regulates the requirements for environmental activities, economic levers form a system of incentives and sanctions, administrative levers ensure enforcement of regulations, and organizational levers create conditions for interaction between the state, business and the public. Together, they form a system that ensures not only control but also the development of environmental responsibility of enterprises.

At the same time, despite the existence of a regulatory framework and control tools, the current state of environmental entrepreneurship in Ukraine remains ambiguous. Significant barriers include a lack of funding, outdated technologies, low environmental awareness among entrepreneurs, and insufficient government support. Therefore, the prospects for the development of environmental entrepreneurship directly depend on strengthening government policy, investing in innovation, and creating a culture of sustainable development among both businesses and consumers. In the context of European integration, the intensification of environmental entrepreneurship can become not only a means of environmental protection, but also a competitive advantage in the international market.

Thus, the environmental development of enterprises in Ukraine is a key factor in sustainable economic growth and environmental protection. Its effective implementation requires not only controlling and legislative mechanisms, but also active participation of business, investments in eco-technologies and the formation of an environmental culture. Only with a comprehensive approach will environmental entrepreneurship become a real competitive advantage of Ukraine on the world stage.

Keywords: ecology, development, domestic enterprises, modern conditions, turbulence

Стаття надійшла до редакції / Received 17.03.2025

Прийнята до друку / Accepted 26.04.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сьогодні екологічні питання займають важливу роль в життєдіяльності більшості сфер діяльності людства. Вочевидь розвиток економіки пов'язаний з екологічними змінами та їх впливом на довкілля. За останні роки екологічна система Землі зазнала значної трансформації, через нераціональне використання природних ресурсів без подальшого відновлення ефективність екосистем порушується. Функціонал екосистем напряму впливає на рівень життя, добробут людей та розвиток суспільств.

Екологічні зміни навколишнього середовища здебільшого спричинені унаслідок стрімкого розвитку економіки в більшості країнах світу. Потреби населення з кожним роком зростають, а кількість природних благ зменшується, тому зараз важливо налагодити взаємозв'язок соціального, економічного та природного середовищ.

Україна, як і багато інших країн, стикається з необхідністю поєднання економічного зростання та збереження довкілля, тому аналіз екологічного розвитку вітчизняного підприємництва є надзвичайно важливим для розуміння сучасних тенденцій, виявлення проблемних аспектів та розробки ефективних стратегій сталого розвитку.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам екологічного розвитку підприємництва присвячено багато наукових досліджень, зокрема, в своїх роботах питання екологічного підприємництва порушували Дж. Адреоні, І. Білецька, Б. Буркинський, Т. Галушкіна, З. Герасимчук, О. Голуб, Г. Копалова, Г. Мішеніна, С. Новосьолова Н., М. Бець, О. Боровик, В. Чобіток та інші. Однак з кожним роком екологічна ситуація змінюється, тому ця тема набуває актуальності. Різноманіття теоретичних підходів і методів оцінки екологічного підприємництва, швидкий прогрес у техніко-економічній сферах, які постійно створюють нові можливості та виклики, вимагають подальшого розвитку наукових досліджень сутності, моделей, напрямків та переваг екологічного підприємництва на світовому рівні, а також у турбулентних умовах розвитку економіки України.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є проведення аналізу рівня екологічного розвитку вітчизняного підприємництва та перспективи його розвитку в сучасних турбулентних умовах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В сучасних умовах вітчизняні підприємства мають значний вплив на навколишнє середовище. Для визначення рівня екологічного розвитку вітчизняних підприємств необхідно виконати наступні завдання:

- ✓ проаналізувати теоретичні аспекти екологічного розвитку вітчизняного підприємництва;
- ✓ визначити інструменти державного контролю природоохоронної діяльності вітчизняного підприємництва;
- ✓ оцінити сучасний стан екологічного підприємництва в Україні;
- ✓ виявити основні екологічні проблеми, з якими стикаються вітчизняні підприємства;
- ✓ визначити перспективи розвитку екологічного підприємництва в Україні.

Екологічний розвиток вітчизняного підприємництва – це процес постійного вдосконалення діяльності суб'єктів господарювання з метою мінімізації негативного впливу на довкілля та забезпечення сталого розвитку. Екологічний розвиток орієнтує вітчизняне підприємництво на задоволення потреб

суспільства, забезпечуючи достатню якість життя, раціональне використання природних ресурсів і збереження довкілля.

Одним з найефективніших інструментів для досягнення цілей сталого розвитку є екологічне підприємництво, що сприяє збереженню навколишнього середовища й створює нові можливості для економічного зростання. Екологічне підприємництво – це активна участь бізнесу в процесі екологічного розвитку. Підприємства, які виробляють екологічно чисту продукцію та використовують ресурси ефективно, відповідно мінімізують свій негативний вплив на довкілля.

На рис. 1 наведені види екологічного підприємництва, серед яких: виробництво екологічної техніки, приладів та пристроїв; використання вторинних ресурсів та ековідтворення; створення ресурсозберігаючих технологій, виконання робіт та надання послуг екологічної значимості; органічне сільськогосподарське виробництво; виробництво енергії з використанням альтернативних джерел, виробництво екологічної продукції.

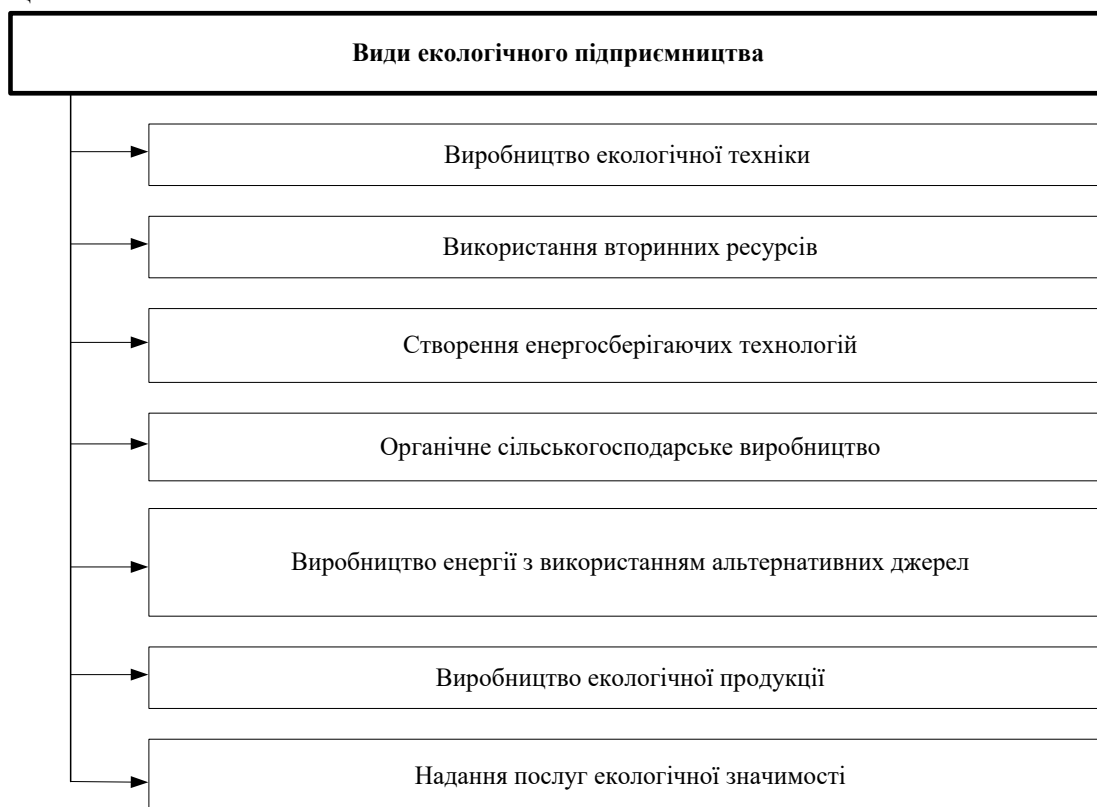

Рис. 1 Основні види екологічного підприємництва

Основну роль для екологічної безпеки розвитку вітчизняного підприємництва в сучасних турбулентних умовах відіграє державний контроль. Контрольні заходи допомагають виявити порушення екологічних норм, притягнути винних до відповідальності та запобігти негативному впливу на довкілля. Дотримання єдиних екологічних стандартів усіма підприємствами сприяє формуванню справедливого ринку. Серед видів інструментів державного контролю екологічної ситуації на підприємствах можна виділити законодавчі, економічні, адміністративні та організаційні інструменти (рис. 2).

Законодавчі інструменти державного контролю передбачають сукупність законів, підзаконних актів, стандартів та інших нормативних документів, які визначають правові основи екологічної діяльності підприємств, встановлюють екологічні нормативи та вимоги, а також передбачають відповідальність за їх порушення. До відповідних документів можна віднести:

1. Закони України: Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», Закон України «Про відходи», тощо;
2. Постанови Кабінету Міністрів України;
3. Державні стандарти.

Економічні інструменти пов'язані з фінансовими стимулами та обмеженнями, внутрішніми ринковими механізмами та державним регулюванням економічних відносин. Держава встановлює певні правила та норми, які впливають на економічну діяльність підприємств і спонукають їх до екологічної відповідальності. Серед основних видів економічних інструментів можна виділити платежі за забруднення, використання природних ресурсів; податкові пільги; екологічне страхування; торгівля квотами на викиди. Ці інструменти мають на меті спонукати підприємства до екологічно відповідальної діяльності шляхом запровадження певних фінансових умов.

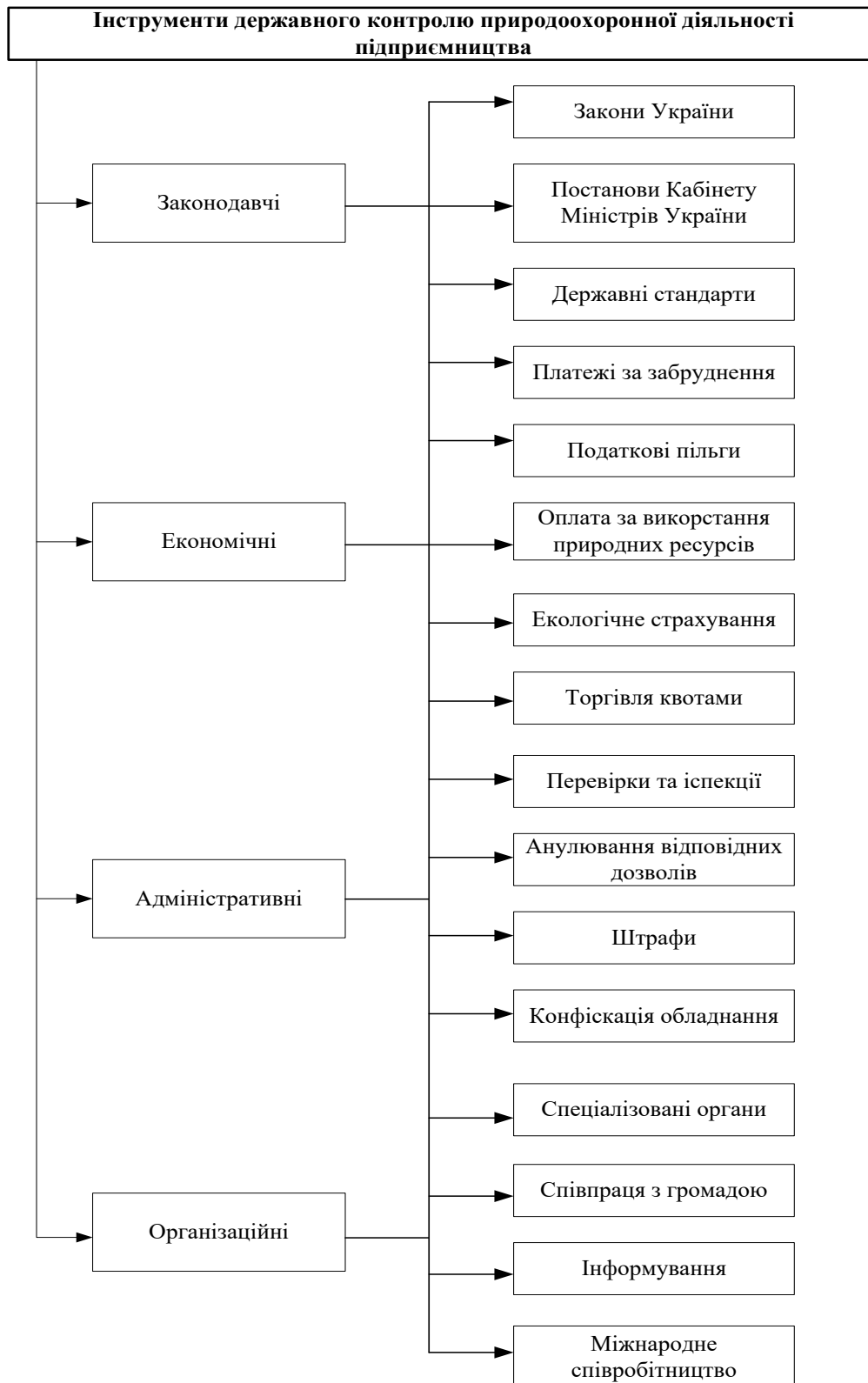

Рис. 2. Інструменти державного контролю природоохоронної діяльності підприємництва

Джерело: сформовано автором на основі літ. джерел

Інструменти адміністративного виду це заходи державного управління, які спрямовані на контроль за дотриманням екологічного законодавства. Подібними заходами можуть бути перевірки та інспекції, у разі грубих порушень екологічного законодавства – призупинення або анулювання відповідних дозволів, штрафи, конфіскація обладнання тощо [1-5].

Організаційні інструменти спрямовані на створення ефективної системи екологічного контролю. До таких належать створення спеціалізованих органів, співпраці з громадськістю, інформування та міжнародне співробітництво.

Всі зазначені інструменти тісно пов'язані між собою та доповнюють один одного. Законодавство створює правову основу для контролю, економічні інструменти стимулюють бізнес до природоохоронної діяльності, адміністративні інструменти забезпечують дотримання екологічних вимог, а організаційні інструменти сприяють ефективній координації всіх видів діяльності.

На сьогодні екологічний розвиток підприємництва набуває великої актуальності для України – країни, в якій 10 років йде війна. Внаслідок військових дій на території держави з боку агресора сильно страждає довкілля та природа. Постійні пожежі, бомбардування, обстріли є причиною руйнування природних екосистем України. Окрім знищення природних ресурсів, наслідком війни для вітчизняного підприємництва є порушення виробничих процесів. Руйнування підприємств призводить до зупинки виробництва та збільшення обсягів відходів. Також відбувається перебої з енергопостачанням та іншими ресурсами [6-11].

Витрати на охорону навколишнього середовища є ключовим показником екологічної відповідальності підприємств, що відображає їхню зацікавленість у зниженні негативного впливу на довкілля та впровадженні сталих підходів до виробництва. Табл. 1 містить дані щодо обсягів екологічних витрат, що дозволяє оцінити рівень інвестицій у природоохоронну діяльність вітчизняного підприємництва. Ці дані дозволяють визначити основні тенденції у фінансуванні природоохоронних заходів, оцінити ефективність екологічної політики компаній та виявити можливі ризики у сфері сталого розвитку.

В умовах економічної турбулентності, кліматичних змін та посилення екологічного регулювання ці показники допомагають оцінити адаптивність бізнесу до нових викликів та перспективи його розвитку з урахуванням екологічних аспектів.

Таблиця 1

Витрати на охорону навколишнього природного середовища

№ з/п	Вид економічної діяльності	2021	2022	2023
1.	Текстильне виробництво	31102.4	1227.9	1707.9
2.	Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	4978.3	2425.6	3966.6
3.	Металургійне виробництво	5935328.1	4212498.1	4010018.5
4.	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	3918	3803.2	4169.8
5.	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	677267.5	508838.9	1065562.4
6.	Переробна промисловість	11549121.9	6900209.3	7567582.7
7.	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	3485579	2213089.3	2303095.7
8.	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	10951951.3	12198369.8	16361245.7
9.	Будівництво	157934.5	128993.5	133575.4
10.	Фінансова та страхова діяльність	27204	33060.6	40420.8
11.	Професійна, наукова та технічна діяльність	354245.3	331112.8	500475.4
12.	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	717732.3	224552.4	264161.8
13.	Освіта	13638.9	14923.6	17186.5
14.	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	37929.9	10844.2	15358.5
15.	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	1135833.3	485962.2	526677.5
	Усього	44804922.1	30572888.2	37597671.6

Джерело: [3]

Загальні витрати на охорону довкілля демонструють значні коливання (рис. 3). У 2021 році вони становили 44 804 922,1 тис. грн, у 2022 році спостерігалось різке скорочення до 30 572 888,2 тис. грн, а у 2023 році витрати зросли до 37 597 671,6 тис. грн. Така динаміка може пояснюватися як економічною кризою та воєнними діями, що вплинули на можливості підприємств інвестувати в екологічні заходи, так і адаптацією бізнесу до нових реалій.

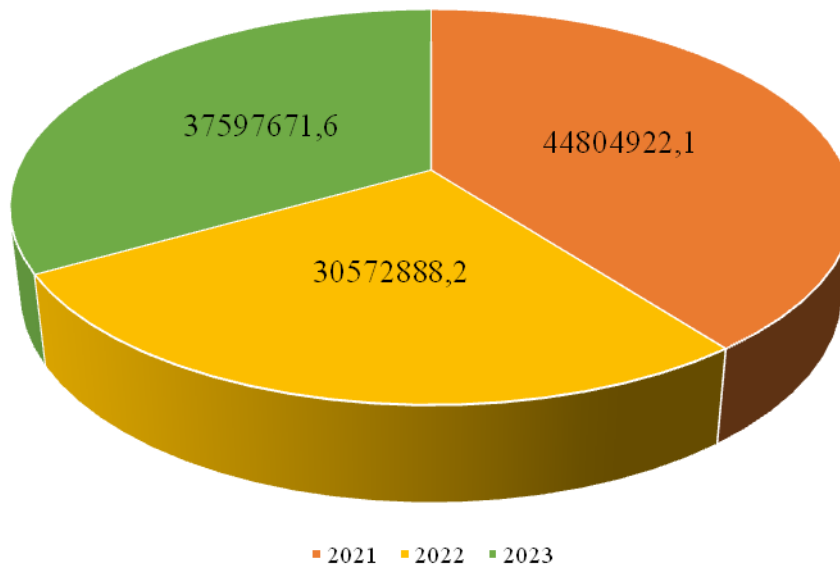

Рис. 3. Динаміка витрат на охорону навколишнього природного середовища

Серед секторів економіки, які здійснюють найбільші екологічні витрати, виділяється переробна промисловість (рис. 4). У 2021 році вона витратила 11 549 121,9 тис. грн, у 2022 році – 6 900 209,3 тис. грн, а у 2023 році – 7 567 582,7 тис. грн. Це пояснюється значним екологічним впливом даної галузі, зокрема забрудненням повітря, води та ґрунтів.

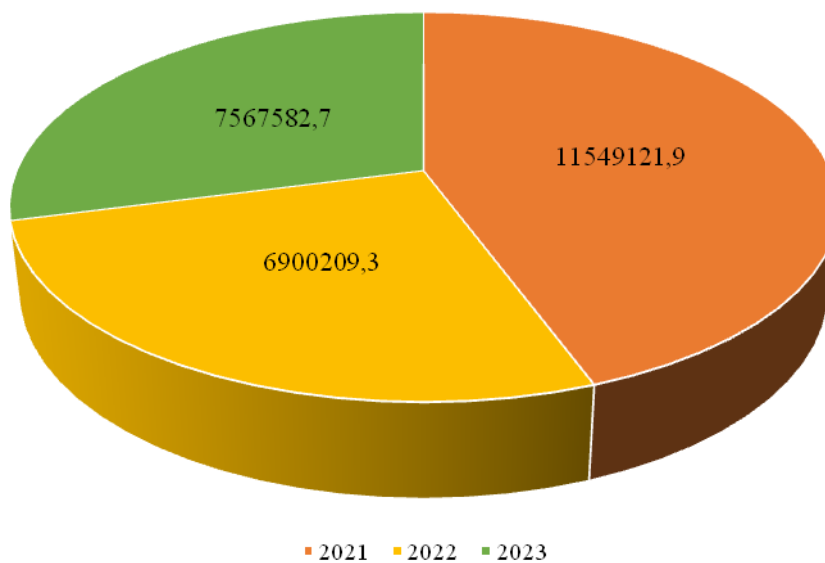

Рис. 4. Динаміка витрат переробної промисловості на охорону навколишнього природного середовища

Іншим важливим сектором є металургійне виробництво, яке у 2021 році витратило 5 935 328,1 тис. грн, проте в наступні роки його екологічні інвестиції значно скоротилися – до 4 212 498,1 тис. грн у 2022 році та 4 010 018,5 тис. грн у 2023 році. Це може бути наслідком економічних труднощів, спричинених воєнними діями, падінням обсягів виробництва та скороченням інвестиційних програм. Динаміка витрат металургійного виробництва на охорону навколишнього природного середовища наведена на рис. 5.

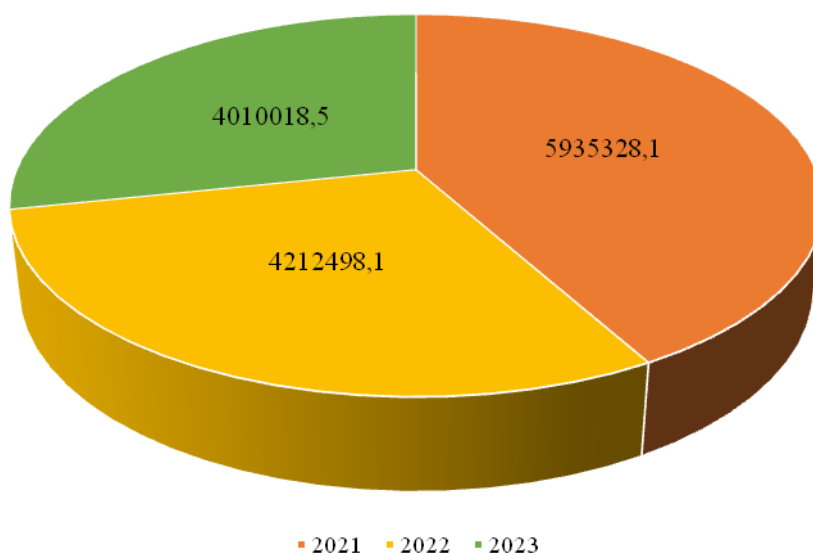

Рис. 5. Динаміка витрат металургійного виробництва на охорону навколишнього природного середовища

Найбільше скорочення витрат на екологічні заходи спостерігається в таких галузях, як: Фінансова та страхова діяльність (від 27 204 тис. грн у 2021 році до 40 420,8 тис. грн у 2023 році); Державне управління та оборона (від 717 732 тис. грн у 2021 році до 264 161,8 тис. грн у 2023 році); Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (від 37 929,9 тис. грн у 2021 році до 15 358,5 тис. грн у 2023 році).

Таке скорочення може бути спричинене необхідністю перенаправлення коштів на вирішення інших критичних питань, зокрема соціальних і оборонних викликів.

Попри загальне зниження екологічних витрат, окремі галузі продемонстрували тенденцію до їхнього збільшення. Зокрема, сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство суттєво збільшили витрати – з 677 267,5 тис. грн у 2021 році до 1 065 562,4 тис. грн у 2023 році (рис. 6). Це може бути пов'язано із необхідністю адаптації до змін клімату та впровадженням екологічно дружніх технологій.

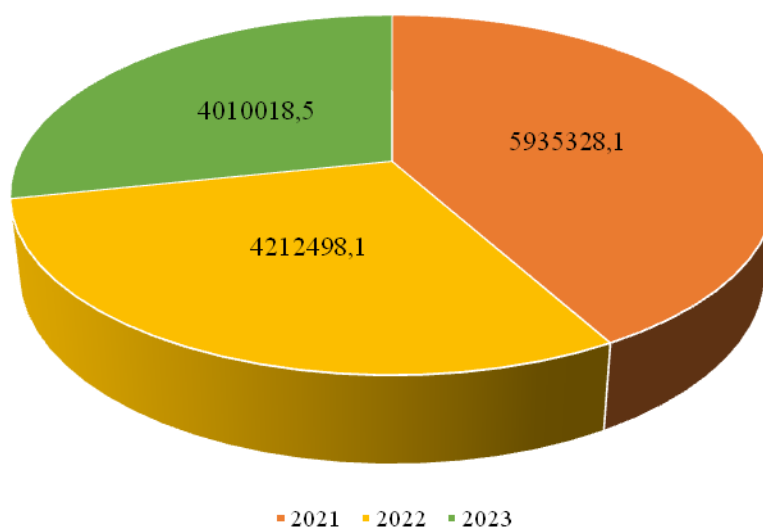

Рис. 6. Динаміка витрат металургійного сільського, лісового та рибного господарства на охорону навколишнього природного середовища

Також зросли витрати в галузі водопостачання, каналізації та поводження з відходами – з 10 951 951,3 тис. грн у 2021 році до 16 361 245,7 тис. грн у 2023 році (рис 7). Це свідчить про зростання уваги до раціонального використання водних ресурсів та переробки відходів.

Аналіз витрат на охорону довкілля в українському підприємницькому секторі свідчить про значні зміни під впливом сучасних турбулентних умов. Загальне зниження витрат у 2022 році зумовлене економічними труднощами та війною, проте у 2023 році спостерігається поступове відновлення екологічних

інвестицій. Особливо важливою є позитивна динаміка у сільському господарстві та водопостачанні, що демонструє адаптацію бізнесу до екологічних викликів.

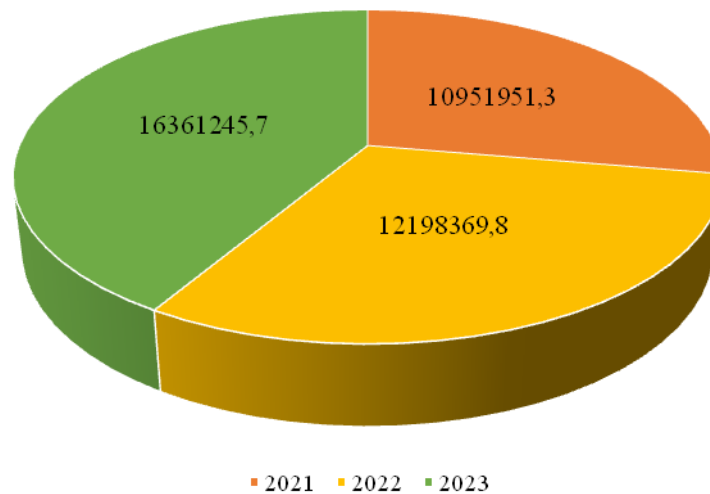

Рис. 7. Динаміка витрат галузі водопостачання, каналізації та поводження з відходами на охорону навколишнього природного середовища

Обов'язковий платіж, який сплачують підприємства за негативний вплив своєї діяльності на довкілля – екологічний податок. Це один із інструментів державної політики, спрямований на стимулювання підприємств до зменшення шкідливих викидів та більш раціонального використання природних ресурсів. У 2022 році з'явився перелік територій України, в яких сплата екологічного податку не є обов'язковою. З 1 січня 2024 року ставки екологічного податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти зросли. Зараз вони становлять 90 відсотків ставок. У 2023 році ставка становила 60 відсотків. Зростання екологічного податку вказує на посилення екологічної свідомості та відповідальності з боку держави та підприємств, підвищення вимог до екологічної безпеки, необхідності фінансування природоохоронних заходів та стимулювання переходу на екологічно чисті технології. Окрім того, зараз спостерігається підвищення рівня інфляції, що також є причиною збільшення ставок екологічного податку.

Попри всі труднощі, українські підприємства поступово адаптуються до нових умов. Після стабілізації ситуації можна очікувати зростання інтересу до екологічного розвитку, зокрема через впровадження енергоефективних рішень, використання відновлюваних джерел енергії та перехід до сталих практик ведення бізнесу. Держава поступово посилює свою підтримку екологічних ініціатив, розробляючи відповідні програми та надаючи фінансову допомогу. Інтеграція України в європейський та світовий ринки вимагає дотримання високих екологічних стандартів, що стимулює розвиток екологічного підприємництва. Все більше вітчизняних підприємств розуміють, що екологічна відповідальність є важливим елементом їхнього іміджу та конкурентоспроможності.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Війна завдає непоправної шкоди довкіллю та гальмує екологічний розвиток. Однак, подолання наслідків конфлікту та побудова більш стійкого майбутнього є можливим. Для цього необхідно об'єднати зусилля держави, бізнесу та громадськості для розробки та впровадження ефективних рішень.

Аналіз динаміки витрат на охорону навколишнього середовища в українському підприємницькому секторі за 2021–2023 роки свідчить про значні коливання, спричинені як економічними, так і політичними факторами. Військові дії, криза та необхідність перерозподілу ресурсів вплинули на скорочення екологічних інвестицій у 2022 році, проте у 2023 році спостерігається їх часткове відновлення. Лідерами за витратами залишаються переробна промисловість, водопостачання та металургія, що зумовлено значним екологічним впливом цих галузей. Водночас деякі сфери, такі як сільське господарство та управління відходами, демонструють зростання екологічних інвестицій, що свідчить про їхню адаптацію до нових екологічних викликів.

Для забезпечення сталого розвитку необхідно впроваджувати державну підтримку екологічних ініціатив, створювати сприятливі умови для підприємств, що використовують зелені технології, та адаптувати міжнародні стандарти екологічного управління. Це сприятиме не лише збереженню довкілля, а й підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств у глобальному економічному просторі.

Екологічне підприємництво в Україні має великі перспективи, але для його успішного розвитку необхідна комплексна підтримка з боку держави, бізнесу та громадськості. Завдяки спільним зусиллям можна досягти значних успіхів у захисті довкілля та створенні сталого розвитку країни.

Загалом, екологічний розвиток підприємництва в Україні перебуває на етапі трансформації, де зростає значення енергоефективності та стійкості бізнесу. Військові дії прискорили ці процеси, змусивши підприємства адаптуватися до нових викликів, що у довгостроковій перспективі може сприяти більш екологічному розвитку економіки.

Література

1. Желібо Є. П., Гацька Л. П., Мурована Т. О. Перспективи розвитку екологічного підприємництва в Україні. Ефективна економіка. 2020. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7692> DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.1
2. Поясник Г. В. Роль екологічного підприємництва в умовах післявоєнної відбудови. Економіка та суспільство, (47). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-11>
3. Державна служба статистики України. Головна | Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk/topics/navkolyshnye-seredovyshe>
4. Електроенергія: Україна та Європа 8 – 12 липня 2024 року. Українська енергетична біржа. URL: <https://www.ueex.com.ua/presscenter/news/elektroenergiya-ukraina-ta-evropa-8-12-lypnya-2024-roku/>
5. Стадник І. В., Кондратюк А. Ю. Екологічна безпека та сталий розвиток: сучасні виклики для українських підприємств. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2021. Вип. 1(57). С. 122–126.
6. Цветков С. А. Екологізація підприємницької діяльності в умовах євроінтеграції. Бізнес Інформ. 2022. № 12. С. 38–43.
7. Мінаєва Л. Ю. Формування екологічної відповідальності в системі управління підприємством. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2023. № 3. С. 109–117. DOI: 10.21272/mmi.2023.3-10
8. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
9. Савченко Т. Г. Управління витратами на охорону довкілля в системі економічної безпеки підприємства. *Фінанси, облік і аудит*. 2023. № 5. С. 94–100. URL: <https://journals.nasu.gov.ua/foa/article/view/2023.5.94>
10. Pohrebniak A., Chobitok V., Mushnykova S., Semenchuk T., Porsiurowa I. Strategic management of the investment support of the activity of enterprises in the conditions of the global challenges. Management theory and studies for rural business and infrastructure development. –2023. –Volume. 45. –Issue. 3. –Pp. 258–266.–Режим доступу : <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001151955300006>
11. Chobitok V., Mnykh O., Brytskyi R., Us Yu. Adhocratic mechanisms of formation of innovative and creative directions for business entities development in conditions of transparency of economics. IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science. 2023. No. 1150 (1). P. 012002. DOI: <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1150/1/012002>

References

1. Prospects for the development of ecological entrepreneurship in Ukraine. Effective economy. 2020. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7692> DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.1
2. Poyasnyk G.V. The role of ecological entrepreneurship in the conditions of post-war reconstruction. Economy and Society, (47). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-11>
3. State Statistics Service of Ukraine. Home | State Statistics Service of Ukraine. URL: <https://stat.gov.ua/uk/topics/navkolyshnye-seredovyshe>
4. Electricity: Ukraine and Europe July 8 - 12, 2024. Ukrainian Energy Exchange. URL: <https://www.ueex.com.ua/presscenter/news/elektroenergiya-ukraina-ta-evropa-8-12-lypnya-2024-roku/>
5. Stadnyk I.V., Kondratiuk A.Y. Environmental safety and sustainable development: modern challenges for Ukrainian enterprises. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics. 2021. Issue 1(57). С. 122–126.
6. Ecologization of entrepreneurial activity in the context of European integration. Business Inform. 2022. № 12. С. 38–43.
7. Formation of environmental responsibility in the enterprise management system. Marketing and management of innovations. 2023. № 3. С. 109–117. DOI: 10.21272/mmi.2023.3-10
8. Law of Ukraine “On Environmental Protection”. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1991. № 41. Art. 546. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
9. Savchenko T. G. Management of environmental costs in the system of economic security of the enterprise. Finance, accounting and audit. 2023. № 5. С. 94–100. URL: <https://journals.nasu.gov.ua/foa/article/view/2023.5.94>
10. Pohrebniak A., Chobitok V., Mushnykova S., Semenchuk T., Porsiurowa I. Strategic management of the investment support of the activity of enterprises in the conditions of the global challenges. Management theory and studies for rural business and infrastructure development. –2023. –Volume. 45. –Issue. 3. –Pp. 258–266.–Режим доступу : <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001151955300006>
11. Chobitok V., Mnykh O., Brytskyi R., Us Yu. Adhocratic mechanisms of formation of innovative and creative directions for business entities development in conditions of transparency of economics. IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science. 2023. No. 1150 (1). P. 012002. DOI: <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1150/1/012002>